

Professori Päivi Leino-Sandberg

Helsinki 14.2.2021

Asia: HE 260/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 hyväksymisestä

Eduskunnan talousvaliokunnalle 16.2.2021

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle koskien Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen hyväksymistä. Arvioin lausunnossani niitä esityksen näkökohtia, joiden arvelen ensisijaisesti kuuluvan talousvaliokunnan toimialaan. Arviointini tulokulma on ensisijaisesti oikeudellinen, vaikka varsinaisen valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin toteutan perustuslakivaliokunnan pyynnöstä vasta myöhemmin. Arvioin lausunnossani tiiviisti kolmea seikkaa:

- 1) Elpymisrahaston aiheuttama muutos unionin toimintaperiaatteisiin
- 2) rahojen käytön suuntaaminen ja valvonta
- 3) rahaston väitetty ainutkertaisuus.

Kysymys siitä, toteuttaako EU-budjetin kasvattaminen ja elpymisrahaston luominen valtioneuvoston esittämää tarkoitusta on yhtä lailla merkittävä. Valtavan investointituen jakaminen samalla kun valtiontukisääntöjen soveltamista löysätään vaikuttaa myös suomalaisten yritysten kilpailuedellytyksiin. Kysymyksenä ne ovat kuitenkin luonteeltaan enemmän taloustieteellisiä ja siksi oman oikeustieteellisen asiantuntemukseni ulkopuolella. Yleisesti olen kuitenkin ollut huolestunut siitä, ettei valtioneuvoston jo kesällä esittämää avointa ja laajaa kansalaiskeskustelua ole syksyn aikana pyritty järjestämään. Tämä on erityisen ongelmallista huomioiden ratkaisuihin aiheutuva periaatteellinen muutos unionin rahoitus- ja toimintaperiaatteisiin.

Totean kunnioittavasti lausuntonani seuraavan.

Elpymisrahaston aiheuttama muutos unionin toimintaperiaatteisiin

Unionin omia varoja koskeva päätös hyväksytään unionissa säännöllisin väliajoin, eikä niitä ole hallituksen esityksessä kuvatulla tavalla aikaisemmin Suomessa ole pidetty merkitykseltään erityisenä. Tällä kertaa näin kuitenkin on. Syitä tähän on kaksi.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan viittauksella neuvoston oikeudellisen yksikön näkemykseen,

elpymisvälineen talousarviorakenne ja sen rahoitus ovat täysin uudenlaiset. Elpymisväline rahoitetaan kokonaisuudessaan ottamalla lainaa markkinoilta. Komissio ottaa lainan unionin puolesta omat varat -päätoisehdotukseen sisältyvien valtuuksien perusteella. Osa lainanotosta saatavista tuloista muodostaa ulkoiset käyttötarkoitukseensa sidotut tulot unionin talousarvioon. Nämä tulot kohdennetaan SEUT 122 artiklaan perustuvalla asetuksella elpymisvälineeseen ja erinäisiin meno-ohjelmiin ja niitä käytetään myös menoihin, jotka liittyvät tukimuotoihin, joita ei makseta takaisin.'

Kuten olen valiokunnalle kesäkuussa 2020 antamassani lausunnossa tuonut esiin, tämä tarkoittaa **merkittävää muutosta siihen, miten unionin toimintaa on tähän asti rahoitettu**. Rahoittamistapaa on tähän saakka pidetty unionin toimielimissä oikeudellisesti mahdottomana.

Toiseksi merkityksellinen tekijä arvioinnin kannalta on se, mihin unionin rahoitusta käytetään. Rahoitus suunnataan jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluviin toimiin, jotka ilman elpymisrahaston varoja rahoitettaisiin näiden kansallisista budjettivaroista tai kansallisella velanotolla.¹ Siksi kysymys on **luonteeltaan erilaisesta tulonsiirrosta kuin unionin budjetista normaalisti rahoitettavien politiikkojen kohdalla**. Suurin osa varoista ohjataan RFF:n eli elpymis- ja palautumistukivälineen kautta:

Tukivälineen soveltamisala koskee Euroopan kannalta merkityksellisiä politiikan aloja, jotka on jäsennelty kuuteen pilariin: a) vihreä siirtymä; b) digitaalinen muutos; c) älykäs, kestävä ja osallistava kasvu, mukaan lukien taloudellinen yhteenkuuluvuus, työpaikat, tuottavuus, kilpailukyky, tutkimus, kehittäminen ja innovointi, sekä toimivat sisämarkkinat, joilla on vahvoja pk-yrityksiä; d) sosiaalinen ja alueellinen yhteenkuuluvuus; e) terveys ja taloudellinen, sosiaalinen ja institutionaalinen palautumiskyky muun muassa kriisivasteen ja kriisivalmiuden parantamiseksi; ja f) seuraavalle sukupolvelle, lapsille ja nuorille, suunnatut toimintapolitiikat, kuten koulutus ja osaaminen.²

Esimerkiksi koheesiopolitiikka, kehitysyhteistyö ja maatalouspolitiikka ovat unionin toimivallassa olevia aloja, ja toimiessaan näillä aloilla unioni rahoittaa omia politiikkatoimiaan. **Elpymisrahaston varoilla rahoitetaan** (niiden Euroopan kannalta

¹ Näin on siitä huolimatta, että RFF-välineen mukaan "Tukivälineestä myönnettävää tukea ei saa käyttää korvaamaan toistuvia kansallisia talousarviomenoja, paitsi asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa".

² RFF-asetuksen 3 artikla. Asetuksen lopullinen versio löytyy Euroopan parlamentin verkkosivuilta osoitteesta https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0214-AM-002-002_FI.pdf.

arvioidun merkityksellisyydestä huolimatta) **jäsenvaltioiden omia politiikkatoimia, joista ne päättävät itse**. Esimerkiksi koulutus, terveys, sosiaalipolitiikka, työmarkkinoihin liittyvät ratkaisut kuuluvat kansalliseen toimivaltaan. Asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa tarkennetaan nimenomaisesti, että 'tukivälineen erityistavoitteena on antaa **jäsenvaltioille rahoitustukea** niiden elpymis- ja palautumissuunnitelmissa esitettyjen uudistusten ja investointien välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttamiseksi'. Kun 30% varoista jaetaan koronakriisin vaikutusten perusteella, 70 % elpymisrahaston rahoituksesta jaetaan muiden kuin koronakriisistä aiheutuneiden kustannusten perusteella.

Täten elpymisrahaston kohdalla tapahtuva muutos unionin toiminnassa on periaatteellisesti hyvin merkittävä. Tämän lisäksi sillä on myös vaikutuksia siihen, miten unioni kykenee kontrolloimaan ja ohjaamaan elpymisrahaston varojen käyttöä jäsenvaltioissa.

Rahojen käytön ohjaaminen ja valvonta

Elpymisrahaston hyväksymisen jälkeen julkisuudessa on esiintynyt huolia siitä, ettei sen varoja ehkä kyetä hallinnoimaan asianmukaisesti ja ohjaamaan tehokkaasti hyödyllisiin kohteisiin. Siinä missä hallituksen edustajat ovat vakuutelleet, että elpymissuunnitelmat tutkitaan yksityiskohtiaan myöten, keskeiset asiantuntijat ovat nähneet järjestelyn olevan uskomaton riskinotto³ ja katsoneet, että epäonnistuessaan NGEU merkitsee jopa euron loppua.⁴

Nämä huolet ovat perusteltuja. Elpymis- ja palautumistukivälinettä koskevan asetuksen 4 artikla sisältää sangen väljät kriteerit varojen käytölle. Sen mukaan

tukivälineen yleisenä tavoitteena on edistää covid-19-kriisin yhteydessä unionin taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta parantamalla jäsenvaltioiden palautumiskykyä, kriisivalmiutta, sopeutumiskykyä ja kasvupotentiaalia, lieventämällä erityisesti naisiin kohdistuvia kyseisen kriisin sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia, edistämällä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa, tukemalla vihreää siirtymää, edistämällä [...] unionin vuoden 2030 ilmastotavoitteiden saavuttamista ja noudattamalla EU:n vuoden 2050 ilmastoneutraaliutta ja digitaalista muutosta koskevaa tavoitetta; näin voidaan myötävaikuttaa taloudelliseen ja sosiaaliseen noususuuntaiseen lähentymiseen, palauttaa ja edistää unionin talouksien kestävää kasvua ja yhdentymistä, tukea laadukkaiden työpaikkojen luomista ja edistää unionin strategista riippumattomuutta ja avointa taloutta sekä luoda eurooppalaista lisäarvoa.

Tavoitteet ovat niin laajat ja monipolviset, että niiden alle on mahdollista tuoda melkein mitä vaan. Tukikelpoisuudesta määrätään asetuksen 17 artiklassa, jonka mukaan jäsenvaltiot laativat kansalliset elpymis- ja palautumissuunnitelmat, joihin on 'sisällyttävä toimenpiteitä uudistusten ja julkisten investointien toteuttamiseksi kattavan ja johdonmukaisen paketin

³ Jean Pisani-Ferry, 'Europe's recovery gamble', <https://www.bruegel.org/2020/09/europes-recovery-gamble/>

⁴ Eoin Drea, 'Europe's overreach with the Recovery Fund may spell the end of the euro', <https://www.euronews.com/2020/12/01/europe-s-overreach-with-the-recovery-fund-may-spell-the-end-of-the-euro-view>.

puitteissa, johon voi sisältyä myös julkisia ohjelmia, joilla pyritään kannustamaan yksityisiin investointeihin'. Toimien edellytetään olevan johdonmukaisia lukuisten unionin tasolla määriteltyjen suositusten ja politiikkaperiaatteiden kanssa – jotka jälleen ovat hyvin avoimia. Näitä pyritään tarkentamaan asetuksen liitteessä, mutta tämä tehdään jälleen yhtä monipolvisesti mutta samalla täysin epärealistisen ylioptimistisesti kuten seuraava esimerkki osoittaa:

2.2. Odotettavissa on, että elpymis- ja palautumissuunnitelma auttaa vastaamaan tuloksellisesti kaikkiin asianomaiselle jäsenvaltiolle osoitetuissa asiaankuuluvissa maakohtaisissa suosituksissa, mukaan lukien julkista taloutta koskevat näkökohdat, ja soveltuvissa tapauksissa asetuksen (EU) N:o 1176/2011 6 artiklan nojalla annetuissa suosituksissa yksilöityihin haasteisiin tai muissa komission EU-ohjausjakson yhteydessä virallisesti antamissa asiaankuuluvissa asiakirjoissa yksilöityihin haasteisiin tai merkittävään osaan niistä. Tämän kriteerin perusteella suorittamassaan arvioinnissa komissio ottaa huomioon seuraavat seikat:

Soveltamisala – odotettavissa on, että elpymis- ja palautumissuunnitelma auttaa vastaamaan tuloksellisesti kaikkiin asianomaisille jäsenvaltioille osoitetuissa asiaankuuluvissa maakohtaisissa suosituksissa, mukaan lukien julkista taloutta koskevat näkökohdat, ja soveltuvissa tapauksissa asetuksen (EU) N:o 1176/2011 6 artiklaan perustuvissa suosituksissa yksilöityihin haasteisiin tai muissa komission EU-ohjausjakson yhteydessä virallisesti antamissa asiaankuuluvissa asiakirjoissa yksilöityihin haasteisiin tai merkittävään osaan niistä ottaen huomioon asianomaisen jäsenvaltion rahoitusosuus ja pyydetty lainatuki sekä maakohtaisten haasteiden soveltamisala ja laajuus ja kansalliseen uudistusohjelmaan sisältyvät tiedot; ja

- elpymis- ja palautumissuunnitelma tarjoaa kattavan ja asianmukaisen ratkaisun asianomaisen jäsenvaltion taloudelliseen ja sosiaaliseen tilanteeseen; ja

- elpymis- ja palautumissuunnitelmassa käsiteltyjä haasteita pidetään merkittävänä asianomaisen jäsenvaltion talouden kasvupotentiaalin lisäämiseksi kestäväällä tavalla; ja

- ehdotettujen uudistusten ja investointien päätökseen saattamisen jälkeen olisi odotettavissa, että niihin liittyvät haasteet on ratkaistu tai niihin on vastattu tavalla, joka edistää merkittävästi niiden ratkaisemista

Asetuksen 10 artikla sisältää toimenpiteet, joilla tukiväline kytketään talouden tehokkaaseen ohjaukseen ja hallintaan. Käytännössä toimenpiteet rakentuvat talouspolitiikan ohjauskehikon puitteissa annettaville suosituksille ja päätöksille. **Tämän kehikon toiminnan rajat ovat tulleet tutuiksi jo aikaisemmin, eikä sillä ole käytännössä kyetty tehokkaasti ohjaamaan jäsenvaltioiden toimia.** Menettelyyn sisältyy neuvostossa käännetty määräenemmistö, jonka on tarkoitus parantaa sen suosituksen hyväksyttäväksi tulemistä. Samalla toimielimille on lisätty mittava määrä rajoituksia ja velvoitteita päätöksissä huomioitavista asioista, mikä tekee **sääntöjen ja rajausten soveltamisesta monimutkaisen poliittisen harjoituksen ja antaa jäsenvaltioille loputtoman määrän poliittisia argumentteja kiistää tai riitauttaa ne EU:n toimielinten päätökset, joilla jäsenvaltioiden osuuteen 'kuuluvien' varojen käyttöä pyrittäisiin rajoittamaan.**

Vaikeuksia lisää myös rahoituksen jakamiseen sovellettava tiukka aikataulu. Asetuksen 19 artiklan mukaan komissio arvioi elpymis- ja palautumissuunnitelman kahden kuukauden kuluessa sen toimittamisesta ja tekee ehdotuksen neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi. Jos komission arvio jäsenvaltion esittämästä elpymis- ja palautumissuunnitelmasta on myönteinen, komission ehdotuksessa vahvistetaan uudistukset ja investointihankkeet, jotka jäsenvaltion on toteutettava, sekä niiden välitavoitteet ja tavoitteet ja 11 artiklan mukaisesti lasketut rahoitusosuudet. Näin tehdään myös mahdollisen lainatuen kohdalla. Rahoitusta ei tulisi myöntää suunnitelmalle, joka ei täytä asetuksessa määriteltyjä kriteerejä. Tämän jälkeen neuvosto hyväksyy suunnitelman täytäntöönpanopäätöksellä. Selvää on, ettei tämän

käsittelyn puitteissa ole mahdollista käytä yksityiskohtaista teknistä keskustelua suunnitelmista, vaan **käsittely neuvoston elimissä on lähinnä muodollisuus.**

Suunnitelmien toteuttamiselle voidaan määritellä välitavoitteita, joiden saavuttaminen on edellytys rahoitusosuuden erien maksamiselle. Välitavoitteiden ja tavoitteiden saavuttamista arvioi komissio, joka toimittaa havaintonsa talous- ja rahoituskomitealle, jonka lausunnon komissio huomioi. Hankalaksi tämänkin arvioinnin tekee kuitenkin kriteerien väljyys ja se, että jäsenvaltiot kokevat määritellyt osuudet saavutettuna etuna. Uudistusten lopulliset välitavoitteet ja tavoitteet on saavutettava viimeistään 31 päivä elokuuta 2026.

Asetuksen 29 artiklan mukaan komissio seuraa tukivälineen täytäntöönpanoa ja mittaa 4 artiklassa asetettujen tavoitteiden saavuttamista niin, että toimien toteutuksen ja tulosten seurannassa käytettävät tiedot kerätään tehokkaasti, tuloksellisesti ja oikea-aikaisesti. Lisäksi asetuksen 22 artikla sisältää määräykset unionin taloudellisten etujen suojaamisesta.

Kokonaisuutena arvioiden voidaan kuitenkin katsoa, että **asetukseen sisältyvät kriteerit ovat niin väljät, etteivät ne muodosta tarkkoja rahoituksen käyttöä ohjaavia kriteerejä, joilla rahoitus voitaisiin tehokkaasti ja varmasti ohjata unionin etujen kannalta keskeisimpiin kohteisiin.** Myöntäminen nojautuu jäsenvaltioiden omille ehdotuksille, ja näiden kategorinen torjuminen tai monen kertaan 'leipominen' tulee olemaan vaikeaa. Lisäksi tiukat määräajat suunnitelmien tekemiselle ja rahoituksen käytölle vaikeuttavat suunnitelmien huolellista laatimista ja arvioimista. Tästä johtuen **on merkittävä riski siitä, että varoja ohjautuu myös unionin kannalta tuottamattomiin kohteisiin.**

Unionin kyky ohjata jäsenvaltioiden talouspolitiikkaa ja varainkäyttöä on aina ollut niukkaa. Tämä on todettu kerta toisensa jälkeen mm. IMF:n, EKP:n ja lukuisten riippumattomien tarkastelijoiden toimesta.⁵ Siksi on epärealistista odottaa, että vastaava kehikko tällä kertaa toimisi ratkaisevasti paremmin, etenkin huomioiden, että aikaa on niukasti, jaettavaa rahaa on paljon, ja varojen käytön kriteerit ovat huomattavan löyhät. Jokainen yritys pidättää jäsenvaltiolta jotain sen rahoitusosuuteen kuuluvaa politisoitua välittömästi, ja ajaa kansalliset päätöksentekijät törmäyskurssille EU:n toimielinten kanssa. Tähän asti EU:n toimielimet ovat ratkaisseet tämänkaltaiset tilanteet perääntymällä,⁶ ja on vaikea ajatella, että ratkaisu tällä kertaa olisi erilainen.

Elpymisrahaston väitetty kertaluonteisuus

Hallituksen esityksessä korostetaan elpymisrahaston ainutkertaista luonnetta:

Omien varojen päätöksen mukaiset lisämäärärahat covid-19-kriisin seurauksiin puuttumiseksi ovat poikkeuksellisia ja väliaikaisia luonteeltaan. Lainanotto niiden rahoittamiseksi, omien varojen kokonaismäärän väliaikainen kasvattaminen sekä jäsenvaltioiden viimesijainen velvollisuus asettaa tarvittaessa varoja komission

⁵ Lisää viitteitä löytyy esimerkiksi Euroopan Parlamentin ECON-valiokunnan pyynnöstä laatimastamme raportista Päivi Leino-Sandberg & Fernando Losada, How to make the European Semester more effective and legitimate?',

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA\(2020\)651365](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_IDA(2020)651365).

⁶ Kts tästä esimerkiksi Päivi Leino & Tuomas Saarenheimo, *European Law Review* (2/2017) 166-189.

käyttöön lainanotosta aiheutuvien velvoitteiden täyttämiseksi on rajattu pelkästään covid-19-kriisin hoitoon liittyviin toimiin eli niillä on hyvin rajattu tarkoitus ja asiallinen soveltamisala. Ajallisesti määrärahojen käyttö on rajoitettu siihen, mikä on tarpeen covid-19-kriisin seurauksiin puuttumiseksi. Kyse on kohdennetusta, täydentävästä ja kertaluonteisesta rahoituksesta talouden elpymisen tukemiseksi poikkeuksellisten tapahtumien, joihin jäsenvaltiot eivät ole voineet vaikuttaa, aiheutettua niille vaikeuksia. Järjestelyn poikkeuksellisuutta ja väliaikaisuutta korostaa myös se, että järjestely toteutetaan säädösteknisesti omia varoja koskevassa päätöksessä eikä muutoksia tehdä johdettuun oikeuteen puhumattakaan perussopimuksen muuttamisesta.

On totta, että **oikeudellisesti nyt tehty ratkaisu on teknisesti vain nyt käsillä olevaa tilannetta koskeva**. Sen vaikutukset on pakkokin pyrkiä rajaamaan koronakriisiin liittyvään tilanteeseen, koska keskeisenä oikeusperustana järjestelylle käytetään SEUT 122 artiklaa. Yhtä selvää kuitenkin on se, että nyt käytetty otettu rahoitusmalli on jouhevaa ottaa käyttöön uudelleen seuraavan kriisiksi määriteltävissä olevan tilanteen ajankohtaistuessa. Selvää on myös, ettei rakennelma, joka tällaisenaankin on voimassa vuoteen 2058 ja jonka takaisinmaksusta ei ole vielä sovittu mitään konkreettista, ole erityisen tilapäinen vaan hyvinkin pysyvä.

Kooltaan elpymisrahasto on useiden jäsenvaltioiden rahoitustarpeeseen suhteutettuna vaatimaton. Sen vaikutus markkinoiden rauhoittumiseen ei liittynyt elpymisrahastoon sinänsä, vaan oletukseen että se on pysyvän fiskaaliunionin alku. Tämä on todettu lukuisissa arvovaltaisissa kommentteissa heinäkuun jälkeen. **Julkisessa EU-tason keskustelussa elpymisrahasto vaikuttaakin kaikkea muuta kuin kertaluonteiselta ja ainutkertaiselta**. Se nähdään fiskaaliunionin alkuna,⁷ joka edistää integraatiota pysyvästi.⁸ Elpymisrahasto on uuden tulonsiirtounionin sykkivä sydän⁹ joka muuttaa talous- ja rahaliittoa ja sen sääntöjä pysyvästi ja ratkaisevasti.¹⁰ Euroopan keskuspankin pääjohtaja on jo esittänyt keskustelua elpymisrahastomallin vakiinnuttamisesta¹¹ ja Saksan valtiovarainministerin mukaan kyseessä on pitkän aikavälin toimintamalli, josta ei enää jatkossa luovuta.¹²

Valtioneuvostolta sopisi siis toivoa paitsi avoimuutta järjestelyn pitkäkestoisten vaikutusten suhteen myös näkyä siitä, millä se aikoo elpymisrahaston jälkeen palata siihen hallitusohjelmassa määriteltyyn tavoitteeseen, että 'kullakin jäsenmaalla on ensisijainen vastuu omasta taloudestaan'. Elpymisrahastossa sovelletut ratkaisut ovat vieneet tämän tavoitteen kauaksi ja kääntäneet kehityssuunnan vastakkaiseksi. **Pakettiin sisältyvät ratkaisut vähentävät markkinakurin merkitystä huomattavasti ja vähentävät edelleen jäsenvaltioiden kannustimia terveen talouspolitiikan ylläpitämiseen**. Myöskään

⁷ <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/recovery-fund-brings-eu-one-step-closer-to-fiscal-union/>.

⁸ Daniel Gros, 'Europe and the Covid-19 crisis', <https://www.ceps.eu/ceps-publications/europe-and-the-covid-19-crisis/>.

⁹ <https://www.politico.eu/article/ecbs-lagarde-denies-pushing-eu-for-permanent-fund/>.

¹⁰ <https://www.euronews.com/2020/07/21/eu-summit-deadlock-see-talks-stretch-into-sunday>.

¹¹ <https://www.ecb.europa.eu/press/inter/date/2020/html/ecb.in201019~45f5cf8040.en.html>.

¹² <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/germanys-scholz-sees-no-way-back-from-eu-joint-debt/>.

valtioneuvoston tuoreeseen EU-selontekoon ei sisälly esitystä keinoista, jolla tavoitetaan on tarkoitus päästä, vaikka se toistaa hallitusohjelmaan jo sisältyneen tavoitteen.

Hallituksen esitys vaikuttaakin tätä eurooppalaista keskustelua seuraavan näkökulmasta epäuskottavalta. Eikö hallitus seuraa mitä Euroopassa keskustellaan? Vai onko oletuksena ehkä, että Suomen on seuraavalla kerralla helpompi jäädä rahoitusmallista pois – etenkin kun sen käyttämisestä on jo Suomenkin kritiikittä hyväksymä esimerkki? Kuten Jacques Delors-tutkimuskeskuksen tutkijat toteavat tuoreessa raportissaan:

This debate has now been settled definitively. The fact that the current EU debt issuance is limited in time and scope does not alter that finding. The legal basis used for the Recovery Instrument is not limited to the pandemic. Put simply: what could be done once can be done again.¹³

Tämä tilanne saattaa ajankohtaistua hyvinkin pian, ja elpymisrahastossa käytetty malli on luonteva ennakkotapaus, jonka pohjalta ratkaisuja todennäköisesti tällaisessa tilanteessa haettaisiin. Rahasto voi ehkä nykyisen säädöspohjansa perusteella olla teknisesti käyttötarkoitukseltaan rajattu lähivuosien rahoitustarpeisiin. **Rahoitusmalliltaan ja periaatteellisilta ratkaisuiltaan se voi kuitenkin olla käytännössä hyvinkin pysyvä.** Tästä vaikutuksesta tulisi Suomessakin kyetä käymään asiallista ja julkista keskustelua.

¹³ <https://www.delorscentre.eu/en/publications/detail/publication/everything-will-be-different-how-the-pandemic-is-changing-eu-economic-governance> .